

VYBRANÉ PRVKY SYSTÉMU NÁRODNEJ BEZPEČNOSTI POĽSKEJ REPUBLIKY

ELEMENTS OF POLISH NATIONAL SECURITY SYSTEM

Andrzej URBANEK¹

SUMMARY:

National security systems of European countries today are undergoing far-reaching changes resulting from the change of power in the global security environment, the ongoing process of globalization, the rapid pace of the development of civilization, or even with closer political and economic ties within the European Union. These above-mentioned changes have not bypassed Poland, which since 1990 has been trying to make such remodelings of its security system to get rid of the last remnants of the Warsaw Pact and, above all, to meet all the obligations under the NATO alliance or the obligations of membership arising from belonging to the Union European Union. Nevertheless, this system is in continuous conversion, waiting for the final policy decisions that will give it the shape corresponding to the security challenges faced by the Polish. In this paper, the author brings closer the problems of the modern approach to national security in Poland, the current national security system and its conditions, signaling the final proposals for further directions of the transformation.

KEYWORDS: security, national security, the system of national security, national security considerations

ÚVOD

Postupujúci globalizačný proces prináša to, že môžeme dnes pozorovať stav čím ďalej tým väčšej závislosti na medzinárodnej aréne. Táto závislosť, ktorá sa na počiatku týkala vojenskej sféry sa rozšírila na ekonomicko-hospodársku a sociálno-kultúrnu sféru, preto je dnes ťažké hovoriť o národnej bezpečnosti bez zohľadnenia podstaty a podmienok bezpečnosti medzinárodnej a naopak. Taktiež nie je dnes možné hovoriť o národnej bezpečnosti bez odvolania sa na jej vonkajšie aj vnútorné aspekty, čiže na bezpečnosť vonkajšiu aj vnútornú, ktoré v poslednom čase tiež prešli rozsiahlou evolúciou¹.

Tradičné vnímanie národnej bezpečnosti bolo stotožňované predovšetkým so štátom, ako jediným garantom bezpečnosti svojich

občanov a vojenskou silou, schopnou vzoprieť sa všetkým hrozbám, ktoré boli v období studenej vojny zhrnuté do militárnych ohrození. Avšak v skutočnosti národná bezpečnosť bola pod vplyvom celého radu iných činiteľov, ako napríklad sociálne otázky, ekológia, demografia a pod., o ktorých sa oficiálne začalo hovoriť až po páde „železnej opony“. V posledných rokoch na význame získal aj ľudský rozmer bezpečnosti² a zavedenie princípu, že vlastne človek a skupiny ľudí sú hlavnými subjektmi bezpečnosti. Preto pri definovaní národnej bezpečnosti sa dnes venuje pozornosť širokému spektru ohrození, povinnosti štátu zaistiť nevyhnutné podmienky pre existenciu národa, zachovania jeho identity a národných hodnôt, obranu národných záujmov a nakoniec zaručenie základných prvkov štátneho zriadenia, ktoré rozhodujú o jeho autonómii a forme existencie v medzinárodnom prostredí.

Podobne ako v prípade bezpečnosti vo všeobecnom význame, dočkala sa národná bezpečnosť mnohých definícií, niekedy aj opačného významu. Tento problém je dobre

¹ Andrzej Urbanek, Ing., PhD., Pomorska akadémia v Slupsku (Poľsko), e-mail: aurbanek2@wp.pl

² Porov.: Urbanek, A., *Bezpieczeństwo narodowe – podstawowe kategorie terminologiczne i ich klasyfikacja*, [w:] *Wybrane problemy bezpieczeństwa. Teoria, strategia, system*, Urbanek A., (Red.), Slupsk 2012, Urbanek, A., *Sily Zbrojne w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego w kontekście pozimnowojennego paradygmatu bezpieczeństwa*, [w:] *Refleksje nad bezpieczeństwem*, Kozdrowski, S., Urbanek A., (Red.), Kraków-Słupsk 2011.

³ Obsiahlejšie: Urbanek, A., *Koncepcja human security a kształtowanie bezpieczeństwa społeczności lokalnych*, [w:] *Zarządzanie kryzysowe. Podstawowe problemy*, Kędzierska, G., Peplowski A., (Red.), Białystok 2012.

viditeľný v nasledujúcich príkladoch, ktoré nájdeme v Poľsku v populárnom *Słowniku terminów z oblasti narodnej bezpieczeństwa*³:

1. Narodná bezpečnosť je stav rovnováhy medzi ohrozením zapríčineným hrozbou vzniku konfliktu a obranným potenciálom⁴.
2. Narodná bezpečnosť je nielen ochrana národa a územia pred fyzickým útokom ale aj ochrana – pomocou rôznych prostriedkov- životných ekonomických a politických záujmov, strata ktorých by ohrozila životnosť a základné hodnoty štátu⁵.
3. Narodná bezpečnosť je stav spoločenského vedomia, v ktorom vyskytujúce sa ohrozenie určitého stupňa nevzbudzuje vďaka existujúcim obranným schopnostiam obavy a strach o zachovanie (dosiahnutie) dôležitých hodnôt⁶.
4. Narodná bezpečnosť je stav spoločnosti definovaný vzťahom obranného potenciálu, ktorým spoločnosť disponuje k veľkosti ohrozenia⁷.
5. Narodná bezpečnosť je stav dosiahnutý prostredníctvom zorganizovanej obrany a ochrany proti vonkajším aj vnútorným ohrozeniam, definovaný vzťahom obranného potenciálu k miere ohrozenia⁸.

Spomedzi definícií bezpečnosti si pozornosť zaslúži ešte koncepcia S. Kozieja. Podľa neho ak hovoríme o bezpečnosti niektorého subjektu v praktickom slova zmysle, považujeme ju za proces, čiže „... oblasť jeho aktivity, ktorá smeruje k zaisteniu možnosti zachovania, rozvoja a slobody pri realizovaní vlastných záujmov v konkrétnych podmienkach prostredníctvom využívania priaznivých okolností (príležitostí), reagovaní na výzvy, znižovaniu rizík a boj (predchádzanie a postavenie sa) s ohrozeniami pre subjekt a jeho záujmy každého druhu“⁹.

Subjektom bezpečnosti môžu byť v chápaní tvorcu definície všetky subjekty, ktoré majú vlastné záujmy a vyjadrujú ambície realizovať tieto záujmy¹⁰.

Pozoruhodná je aj definícia navrhnutá L.F. Korzeniowskim. Podľa jeho názoru bezpečnosť je „... schopnosť kreatívnej aktivity subjektu a znamená objektívny stav, ktorý spočíva v neprítomnosti ohrozenia a je subjektívne pociťovaný všetkými jednotlivcami a skupinami“¹¹.

Mnohorakosť definícií dnes neuľahčuje voľný pohyb v tematickej oblasti súvisiacej s bezpečnosťou, ale vytvára základ a východiskový bod pre jej ďalšiu analýzu a hľadania jej súčasnej paradigmy.

1. SYSTÉM NÁRODNEJ BEZPEČNOSTI POĽSKEJ REPUBLIKY

Štát ako subjekt zodpovedný za bezpečnosť svojich občanov, zaistenie suverenity a nezávislosti vlastnej politiky má vytvárať príslušné mechanizmy, určovať procedúry, vyčleňovať príslušné organizácie, sily a prostriedky, ktoré by mali tvoriť vnútorné koordinovaný systém bezpečnosti, umožňujúci účinne konať proti vonkajším aj vnútorným hrozbám každého druhu¹². Bohužiaľ, doterajšia prax riadenia bezpečnosti v Poľsku a reakcia na ohrozenia rôzneho druhu je vzdialená od ideálneho stavu. Aj napriek vyše dvadsaťročnej diskusii o podobe národného bezpečnostného systému nachádza sa v stave permanentnej prestavby a početných reforiem. Doteraz prijaté právne úpravy, hoci dôležité z perspektívy bezpečnosti štátu, majú charakter čiastkových riešení. A predsa pri tvorbe takéhoto systému nie je možné aplikovať čiastkové riešenia, zavádzať do praxe polovičné prostriedky alebo vytvárať mimoriadne štruktúry, keďže následkom môže byť totálna porážka v prípade vzniku vážnych ohrození.

⁴ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wyd. AON, Warszawa 1996.

⁵ Autori Słownika sa odvolávajú na definíciu z publikácie: Stankiewicz, Bezpieczeństwo narodowe a walki niebrojne. Studium, Warszawa 1991, s. 73.

⁶ Autori Słownika sa odvolávajú na definíciu M. T. Taylora z kolektívnej štúdie pod vedením jej autora s názvom. American National Security: Policy and Process, Baltimore 1981, s. VII.

⁷ Autori Słownika sa odvolávajú na definíciu z publikácie: C. Rutkowski, Bezpieczeństwo i obronność: strategie – koncepcje – doktryny, Warszawa 1995, s. 30.

⁸ Autori Słownika sa odvolávajú na definíciu z publikácie: Słownik podstawowych terminów dotyczących bezpieczeństwa państwa, Warszawa 1994, s. 6.

⁹ Definicja autorów Słownika. Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wyd. cit., s. 10.

¹⁰ Koziej, S., Między piekłem a rajem. Szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku, Toruń 2006, s. 7.

¹⁰ Pod zájmami daného subjektu sa v tomto prípade chápe vyjadrenie jeho totožnosti, uznávaných hodnôt, historických prínosov a tradícií, aktuálnych potrieb, snáh a aspirácií subjektu do budúcnosti. Podľa S. Kozieja môžeme hovoriť o dvoch kategóriách záujmov: životné záujmy (týkajúce sa existencie subjektu, prežitie za určitých podmienok) a o druhotných (spojených s kvalitou tejto existencie, prežitia), tam tiež, s. 7,10.

¹¹ Korzeniowski, L.F., *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*, Krakow 2008, s. 55, L.F. Korzeniowski, *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, Warszawa 2012, s. 76.

¹² Kočan, Š., Selinger, P., *Bezpečnostné služby v Slovenskej Republike*, Bratislava 2013, vyd. Akadémia Policajného zboru, s. 11-17.

Aby sme si priblížili problém aktuálneho stavu a rozvojové perspektívy systému národnej bezpečnosti, musíme sa bližšie prizrieť týmto problémom a súvisiacim terminologickým rozdielom. Rovnako v ľudovom jazyku ako aj na pôde teórie systémov, rozvíjajúcej sa od druhej polovice XX. storočia, v najvšeobecnejšom význame chápeme systém ako súbor určitých prvkov, ktoré sú medzi sebou úzko späté, vzájomne koordinované a orientované na dosiahnutie určitých cieľov. Vo vedách o bezpečnosti je tento pojem vnímaný relatívne zbežne. V *Slovníku termínov z oblasti národnej bezpečnosti* sa používa pojem systém bezpečnosti štátu vnímaný ako „...vnútorne koordinovaný súbor organizačných, ľudských a materiálnych prvkov orientovaných na konanie proti všetkým ohrozeniam štátu, zvlášť politickým, hospodárskym, psychologicko-sociálnym, ekologickým a vojenským“¹³. Podobne tento pojem definujú E. Nowak a M. Nowak, ktorí nahradili názov *systém bezpečnosti štátu* názvom *systém národnej bezpečnosti*¹⁴, čo v súčasnej etape vývoja reflexie na bezpečnosť nie je vhodný zákrok, keďže pojmy bezpečnosť štátu a národná bezpečnosť nie sú totožné. Zase W. Kitler vykonal dosť podrobnú analýzu problému fungovania poľského systému národnej bezpečnosti a navrhuje, aby bol vnímaný ako „... vyčlenený zo štátnej štruktúry, vnútorne koordinovaný súbor organizačných prvkov orientovaných na ochranu existencie a národného rozvoja a taktiež konanie proti ohrozeniam každého druhu, ktoré útočia na hodnoty, ciele a národné záujmy“¹⁵.

Rovnako je možné polemizovať s jednou aj druhou definíciou, pretože sú formulované na pomerne vysokom stupni zovšeobecnenia, nezohľadňujú všetky aspekty (odborné) a subjekty bezpečnosti, ani nespresňujú ciele fungovania samotného systému. Na ich základe je ťažko budovať a dokonca prijať ich za východiskový bod pre ďalšiu diskusiu a výstavbu integrovaného systému národnej bezpečnosti. Nakoniec aj sám W. Kitler správne pripomína, že pre potreby vybudovania systému národnej bezpečnosti existuje potreba vytvorenia slovníka termínov vzťahujúcich sa k národnej bezpečnosti a nevyhnutných pre dorozumievanie sa v rôznych oblastiach tejto zložitej politiky.

¹³ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2002, wyd. AON, s. 139.

¹⁴ Nowak, E., Nowak, M., *Zarys teorii bezpieczeństwa narodowego*, wyd. cit., s. 190.

¹⁵ Kitler, W., *Bezpieczeństwo Narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, wyd. cit., s. 251.

V takomto slovníku by termín systém národnej bezpečnosti zohrával jednu z dôležitejších úloh.

Nedostatok právnych úprav spôsobuje, že jediným dokumentom opisujúci uvedenú tematiku relatívne komplexnou formou je *Stratégia národnej bezpečnosti Poľskej republiky z roku 2007* (v ďalšom len *Stratégia*). V súlade s obsahom uvedeného dokumentu systém národnej bezpečnosti tvoria všetky orgány a inštitúcie zodpovedné za bezpečnosť na základe ústavy a ďalších právnych predpisov na úrovni zákona, patriace k zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci. Zvláštnu úlohu v tomto systéme zohrávajú parlament, prezident, predseda vlády, ústredné orgány štátnej správy (kontroly, inšpekcie a služby). Dôležitými prvkami systému sú ozbrojené sily, špeciálne služby a ďalšie štátne inštitúcie, ktoré sú povinné predchádzať a konať proti vnútorným a vonkajším ohrozeniam, zaisťovať bezpečnosť verejnosti, vykonávať záchranné práce a chrániť obyvateľstvo, majetok a kritickú infraštruktúru, najmä počas mimoriadnych stavov a taktiež samosprávne orgány a ďalšie právne subjekty vrátane podnikateľov, ktorí tvoria priemyselný obranný potenciál a realizujú dôležité úlohy v oblasti obranyschopnosti štátu¹⁶.

V *Stratégii* je prijaté, že systém národnej bezpečnosti sa skladá z podsystemu riadenia bezpečnosti a výkonných podsystemov. Hlavnou úlohou systému riadenia bezpečnosti je zaisťovať kontinuitu prijímania rozhodnutí a činností s cieľom udržania prikázaného stavu národnej bezpečnosti a realizácie zámerov spojených s monitorovaním ohrození, predchádzaním ich vzniku rovnako na území krajiny ako aj mimo jej hraníc, predchádzaním ich následkom a ich odstraňovaním a tiež riadením národnej obrany¹⁷. Tento podsystem tvoria orgány verejnej správy a osoby riadiace organizačné jednotky zodpovedné za bezpečnosť ako aj orgány velenia Ozbrojených síl PR¹⁸. V tomto podsysteme podľa ústavných článkov plnia zvláštnu úlohu parlament, prezident Poľskej republiky a vláda.

Súčasťou výkonných podsystemov podľa predpisov obsiahnutých v *Stratégii* sú sily a prostriedky nachádzajúce sa v kompetencii príslušných ministrov riadiacich rezorty štátnej správy, ústredných orgánov štátnej správy,

¹⁶ Porov.: *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, wyd. cit., s. 21.

¹⁷ Hofreiter, L. *Teória a riešenie konfliktov*, Liptovský Mikuláš 2008, wyd. AOS, s. 26.

¹⁸ PR – skratka znamenajúca Poľská republika.

prednostov krajov a okresov a starostov ako aj ďalších štátnych inštitúcií a mimovládnych subjektov zodpovedných za realizáciu úloh v oblasti národnej bezpečnosti. Základnou úlohou výkonných podsystémov je včasné odhalenie výziev a predchádzanie ohrozeniam a v prípade ich nastania konanie zamerané proti ich negatívnym následkom.

V Stratégii sú jednotlivé výkonné podsystémy uvedené neusporiadaným spôsobom, uvádzajú sa skôr odvetvia fungovania štátu a ich úloha v systéme bezpečnosti ako subjekty, ktoré sú za ne zodpovedné. Medzi výkonnými podsystémami sa rozlišujú: zahraničné záležitosti, národná obrana, špeciálne služby, verejná správa a vnútorné záležitosti, informatizácia i telekomunikácia, spravodlivosť, hospodárstvo, morské hospodárstvo, rozpočet a verejné financie, štátna pokladňa, doprava, stavebníctvo, územné a bytové plánovanie, poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a poľnohospodárske trhy, regionálny rozvoj, práca, sociálne zabezpečenie a sociálne záležitosti, zdravie, veda a vysoké školstvo, osveťa a výchova, kultúra, životné prostredie, územné orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy.

Ako tvrdia tvorcovia stratégie rozvoja poľského systému bezpečnosti do roku 2020 vyššie uvedenú štruktúru by bolo vhodné doplniť o podporné podsystémy štátnej správy, medzi ktoré je možné zaradiť okrem iných aj systém ochrany kritickéj infraštruktúry a systém strategických rezerv. Ich cieľom je zvýšenie odolnosti voči ohrozeniu národnej bezpečnosti vrátane mimoriadnych situácií a nepredvídateľných udalostí¹⁹.

Základnou a najlepšie zorganizovanou a právne usporiadanou formou organizácie systému národnej bezpečnosti Poľska zostáva obranný systém štátu. Jeho pojem, úlohy a všeobecná štruktúra sú určené v ďalšom strategickom dokumente : *Stratégii obranyschopnosti Poľskej republiky*²⁰ (skr. SOP). V tomto dokumente sa predpokladá, že obranný systém je zriadený predovšetkým pre účely boja so všetkým ohrozeniam životných národných záujmov Poľska. Je integrovaný so systémom spojenectiev prostredníctvom rôznych

výkonných procedúr pre krízové situácie a na čas vojny ako aj účasť v obrannom plánovaní²¹. Je definovaný ako „...koordinovaný súbor prvkov riadenia a výkonných prvkov a tiež prostredníctvom nich realizovaných funkcií a procesov a medzi nimi vystupujúcich vzťahov. SOP tvoria všetky sily a prostriedky určené pre plnenie obranných úloh, ktoré sú pre tieto úlohy vhodne zorganizované, udržiavané a pripravované²²“.

Obranný systém Poľskej republiky sa skladá z troch základných podsystémov²³:

- 1) podsystému riadenia obranyschopnosti štátu, súčasťou ktorého sú orgány štátnej moci a verejnej správy s podriadenými úradmi a infraštruktúrou a orgány velenia Ozbrojených síl Poľskej republiky.
- 2) dvoch výkonných podsystémov:
 - vojenského podsystému, ktorý tvoria predovšetkým Ozbrojené sily Poľskej republiky (operačné vojenské jednotky bojové, jednotky bojovej podpory a zabezpečenia a podporné vojenské jednotky.
 - civilného podsystému, ktorý tvoria výkonné štruktúry verejnej správy, podnikatelia a ďalšie organizačné jednotky štátu, ktoré plnia úlohy v oblasti obranyschopnosti.

Základným prvkom obranného systému štátu zostávajú ozbrojené sily poverené účinnou realizáciou obrannej a bezpečnostnej politiky štátu. V súlade s predpokladmi stratégie Ozbrojené sily Poľskej republiky musia byť v pohotovosti k plneniu troch poverených im misií:

- zaručiť obranu štátu a brániť ho proti agresiou,
- zúčastňovať sa na procese stabilizácie medzinárodnej situácie, na operáciách krízovej reakcie a humanitárnych operáciách,
- podporovať vnútornú bezpečnosť a pomáhať spoločenstvu.

Súčasťou Ozbrojených síl Poľskej republiky sú ako ich druhy: Pozemné vojská, Vzdušné sily, Vojenské námorníctvo, Špeciálne vojská a okrem toho: Velenie Operatívnych ozbrojených síl, Inšpektorát podpory

¹⁹ *Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego RP 2011-2022*, vyd. cit., s. 17.

²⁰ *Strategia Obronności Rzeczypospolitej Polskiej. Strategia sektorowa do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2009, vyd. MON.

²¹ Porov: J. Dworzecki, *Systém krízového riadenia v Poľsku*, Bratislava 2012, s. 39-46.

²² *Strategia Obronności Rzeczypospolitej Polskiej. Strategia sektorowa do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2009, vyd. MON, s. 12.

²³ Porov.: tamtiež, s. 12-13, s. 20.

Ozbrojených síl, Inšpektorát vojenskej zdravotníckej služby, Vojenské žandárstvo a Velenie posádky Varšava.

Popri obrannom systéme štátu dôležitú úlohu pri zaistení národnej bezpečnosti plní systém krízového riadenia²⁴. Z teoretického a funkčného pohľadu môžeme prijať názor E. Nowaka, že systém krízového riadenia je „...vnútorne koordinovaný a tvoriaci pevný celok, dynamicky sa rozvíjajúci systém troch základných podsystémov (podsystému riadiacich orgánov – riadiaceho aparátu, podsystému informačných väzieb vnútri organizácie, podsystému metód a činností, čiže pravidiel fungovania organizácie) spoločne realizujúcich jeden podstatný cieľ: zníženie stupňa pôsobenia činiteľov krízovej situácie na fungovanie organizácií a v prípade ich objavenia sa minimalizovania ich vplyvu a následkov²⁵“. Podstata fungovania systému sa sústreďuje na správne riadenie v krízových situáciách²⁶.

Krízové riadenie je pojmom zavedeným formou zákona a znamená činnosť orgánov verejnej správy, ktorá je prvkom riadenia národnej bezpečnosti, ktorá spočíva v predchádzaní krízových situácií, príprave na preberanie kontroly nad ňou cestou naplánovaných úloh, reakcie v prípade vzniku krízových situácií, odstraňovania ich následkov a obnovovaniu zdrojov a kritickej infraštruktúry²⁷.

Systém krízového riadenia sa skladá z dvoch podsystémov: riadiaceho podsystému

a výkonného podsystému²⁸. Riadiace prvky sú tvorené vládnyimi a samosprávnymi orgánmi na štyroch funkčných úrovniach: centrálnej, krajskej, okresnej, mestskej a obecnej. Zahrňujú²⁹:

- na centrálnej úrovni: Vládu, Vládny tím krízového riadenia, Vládne centrum pre bezpečnosť a rezortné tímy a centrá krízového riadenia organizované ministrami riadiacimi jednotlivé činnosti štátnej správy a vedúcimi centrálnych úradov.
- na krajskej úrovni: prednostu kraja a jeho činnosť podporujúci tím a centrum krízového riadenia,
- na okresnej úrovni: prednostu okresu a jeho činnosť podporujúci tím a centrum krízového riadenia,
- na úrovni miest a obcí: starostu a jeho činnosť podporujúci tím krízového riadenia, ktorý je zriaďovaný obligátne v zmysle zákona a centrum krízového riadenia, ktoré môže zriadiť starosta v situácii, keď je to podľa neho potrebné.

Súčasťou výkonných systémov sú okrem iného špecializované záchranné a poriadkové služby ako : polícia, požiarna stráž, jednotky medicínskeho záchranárstva a subjekty podporujúce záchranné akcie, vrátane poriadkových organizácií ako sú: Horská dobrovoľná záchranná služba (skr. GOPR), Vodná dobrovoľná záchranná služba (skr. WOPR), Poľský červený kríž (skr. PCK), Dobrovoľná požiarna stráž³⁰.

Okrem obranného systému a systému krízového riadenia v oblasti národnej bezpečnosti pôsobia nasledujúce operatívne systémy:

- Systém ochrany štátnej hranice, ktorého základným cieľom je utesnenie hranice a znemožnenie jej nelegálneho prekračovania, prevážania tovaru bez povolenia a tiež predchádzanie prenikaniu cez hranice nákazlivých chorôb alebo nebezpečného materiálu (vrátane materiálu pre výrobu zbraní masového ničenia);
- Systém ochrany obyvateľstva, ktorého hlavným cieľom je ochrana civilného

²⁴ Štruktúru a pravidlá fungovania systému určuje *Zákon z dňa 2. apríla 2007 o krízovom riadení*, Dz. U. Nr 89, poz. 590 z późn. zm.

²⁵ E. Nowak, *Zarządzanie kryzysowe w sytuacji zagrożenia niemilitarnych*, Warszawa 2007, s. 46.

²⁶ Krízová situácia je súbor vonkajších a vnútorných okolností, v ktorých sa nachádza daný subjekt (sústava, organizácia, systém) ovplyvňujúcich jeho fungovanie takým spôsobom, že sa v ňom nastáva a pokračuje proces zmeny, výsledkom ktorého dochádza k narušeniu rovnováhy a následne jej prinavrátenia vďaka vykonaným regulačným opatreniam, pokiaľ boli použité. Pozri: tamtiež, s. 39. Alebo podľa znenia zákona – situácia negatívne vplyvajúca na úroveň bezpečnosti ľudí, majetok veľkého rozsahu alebo životné prostredie, ktorá spôsobuje značné obmedzenie činnosti príslušných orgánov verejnej správy vzhľadom na neadekvátnosť dispozičných síl a prostriedkov.

²⁷ *Zákon z dňa 26. apríla 2007 o krízovom riadení*, vyd. cit., čl. 2. V zmysle zákona znamená kritická infraštruktúra systémy a v rámci nich vzájomne prepojené funkčné objekty, z toho stavebné objekty, zariadenia, inštalácie, služby kľúčové pre bezpečnosť štátu a jeho občanov a aj slúžiace k zaisteniu efektívneho fungovania orgánov verejnej správy, inštitúcií a podnikateľov.

²⁸ Dworzecki, J., *Hodnotiaca analýza poľského systému krízového riadenia*, „Policajná teória a prax“, Akadémia Policajného zboru v Bratislave 2013, č. 2, s. 25-47.

²⁹ Porov.: Lidwa, W., Krzeszowski, W., Więcek, W., *Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych*, Warszawa 2010, s. 73-74.

³⁰ Dworzecki, J., *Preventívne opatrenia proti krízovým situáciám na národnej a medzinárodnej úrovni. Náčrt problematiky* [w:] *Riadenie bezpečnosti zložitých systémov 2013*, (Red.) M. Martinská, A. Šipko, vyd. Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš 2013, s. 101-115.

obyvateľstva a jeho majetku pred ohrozeniami vyplývajúcimi z pôsobenia prírodných síl a ľudskej činnosti;

- Systém záchranárstva, ktorý vykonáva činnosti v oblasti záchrany obyvateľstva, jeho majetku a životného prostredia a ktorý zahŕňa také podsystémy ako Národný záchranno-hasičský systém, Štátne medicínske záchranárstvo, systém záchranného oboznamovania;
- Systém ochrany štátu a jeho ústavného poriadku, ktorého cieľom je okrem iného skúmanie, predchádzanie, zisťovanie a konanie proti ohrozeniam útočiacim na bezpečnosť, obranyschopnosť, nezávislosť a kontinuitu štátu, ktorý v prvom rade zahŕňa špeciálne služby.
- Systém ochrany bezpečnosti a verejného poriadku, medzi ktorého hlavné úlohy patria ochrana života, zdravia, majetku a ďalších hodnôt pred protizákonnou činnosťou ako aj princípov spoločného nažívania a vzťahov regulovaných právnymi predpismi a zvyklosťami;
- Systém ochrany neverejných informácií, ktorý stojí na stráži pri ochrane informácií, zverejnenie ktorých by mohlo spôsobiť škody Poľskej republike a narušiť jej životné záujmy;
- Systém protipožiarnej ochrany, ktorého základným cieľom je ochrana zdravia, života, majetku, prostriedkov a životného prostredia pred negatívnymi následkami požiarov, živelných pohrôm a iných lokálnych ohrození;
- Systém protipovodňovej ochrany a ochrany pred následkami sucha na území štátu, ktorý plní celú radu úloh zahrňujúcich okrem iného výstavbu a rozširovanie retenčných nádrží a protipovodňových polderov, výstavbu a údržbu protipovodňových hrádzí, vystríhanie pred negatívnymi následkami javov prebiehajúcich v rozsahu atmosféry a hydrosféry alebo spojených so snahou o racionálne využívanie vody;
- Iné systémy, ako sú: systém hydrologicko-meteorologickej ochrany, monitoring životného prostredia, ochrany kritickej infraštruktúry, boja s terorizmom, voja s organizovaným zločinom alebo ochrany pamiatok³¹.

Napriek zorganizovaniu početných operatívnych systémov plniacich dôležité ale čiastkové úlohy v oblasti národnej bezpečnosti,

ich úroveň previazanosti, koordinácie a tiež otázka rozdelenia kompetencií je vzdialená od želanej úrovne. Z toho tiež vyplývajú v poslednom čase početné pokusy prijať kroky spojené s vytvorením jednotného integrovaného systému národnej bezpečnosti, založeného na solídnych právnych základoch a zahrňujúci všetky oblasti dôležité pre bezpečnosť štátu a jeho občanov. SWOT analýza pre potreby projektu novej stratégie bezpečnosti poukázala na radu slabých stránok aktuálne fungujúceho systému. Medzi nimi sa vyskytujú³²:

- tendencie k rezortnému ponímaniu záležitostí národnej bezpečnosti,
- chýbajúca úprava jedným právnym predpisom pravidiel organizácie a fungovania systému národnej bezpečnosti, vrátane presných prednostných práv najvyšších orgánov výkonnej moci v oblasti riadenia národnej bezpečnosti,
- chýbajúci posudkovo – poradenský orgán Vlády v oblasti národnej bezpečnosti a neurčená úloha a význam Vládneho centra pre bezpečnosť a systémy národnej bezpečnosti,
- nedostatočné nasýtenie modernou výzbrojou a vojenskou technikou Ozbrojených síl Poľskej republiky,
- neúplná vzájomná operatívnosť a kompatibilita Ozbrojených síl Poľskej republiky so spojeneckými armádami,
- chýbajúci formálny proces plánovania, prípravy a účasti iných rezortov ako národnej obrany v operáciách krízovej reakcie mimo hraníc krajiny,
- nedostatok právnych a organizačných riešení spojených s civilnou obranou,
- obmedzené využívanie možností vytváraných európskou bázou obranných technológií a dlhoročných obranných programov EDA s cieľom modernizácie Ozbrojených síl,
- chýbajúce pravidelné regionálne i celoštátne cvičenia zamerané na súhrn súčastí systému národnej bezpečnosti,
- nízke povedomie spoločenstva a neadekvátne k miere ohrozenia prípravy mocenských orgánov, operátorov a majiteľov v oblasti ochrany kritickej infraštruktúry.

V súlade s projektom už citovanej stratégie rozvoja systému národnej bezpečnosti Poľskej republiky sa bude integrovaný systém rozvíjať ďalej na základe jeho dvoch základných

³¹ Širšie: Kitler, W., *Bezpieczeństwo Narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, vyd. cit., s. 267-277.

³² *Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego RP 2011-2022*, vyd. cit., s. 49.

komponentov: obranného systému štátu a systému krízového riadenia. V navrhovanom modeli funkciu nadriadeného politického rozhodujúceho orgánu prevezmú prezident Poľskej republiky a vláda, pre ktorých fórom politických dohôd bude tvoriť Kabinetná rada³³.

Funkciu poradenského orgánu prezidenta Poľskej republiky bude plniť Rada národnej bezpečnosti a štábného orgánu Kancelária národnej bezpečnosti.

Analogické funkcie pre vládu má plniť Vládne centrum pre bezpečnosť. Riadenie bezpečnosti bude realizované na všetkých úrovniach verejnej správy: centrálnej, krajskej, okresnej a obecnej.

Súčasťou podsystemu riadenia budú navyše orgány velenia Ozbrojených síl Poľskej republiky a hlavný veliteľ Ozbrojených síl v prípade jeho vymenovania a tiež štruktúra systému krízového riadenia.

Výkonné podsystemy budú tvoriť všetky špecializované sily v oblasti bezpečnosti a prostriedky štátu, v tom diplomacia, ozbrojené sily, špeciálne služby, útvary podliehajúce ministrom vnútorných vecí a zdroje pre bezpečnosť.

V novom systéme sa predpokladá navyše rozvoj systému ochrany kritickej infraštruktúry, systému strategických rezerv, spoločensko-kultúrnej základne pre bezpečnosť a tiež integrácia národnej bezpečnosti so sociálno-ekonomickým rozvojom³⁴.

Okrem vyššie uvedených odporúčaní zostáva principiálnou otázkou podoba nového systému, ktorá je otvorenou záležitosťou. V tomto zmysle sú vedené ďalšie koncepčné práce a objavilo sa už niekoľko podrobných návrhov, ale dnes je ešte ťažké určiť, aký bude ďalší smer týchto zmien.

ZÁVER

Bezchybne fungujúci systém národnej bezpečnosti je podmienkou zaistenia stability štruktúr štátu a tiež ochrany jeho národných záujmov a ochrany obyvateľstva na jeho území³⁵. Preto sa dnes na novo definuje pojem národnej bezpečnosti, prijímajúc, že jej subjektmi sa stávajú štát ako aj človek spolu so skupinami, ktorého zastupujú, organizáciami a spoločenskými štruktúrami.

Poľský systém národnej bezpečnosti sa nachádza v stave prestavby a modernizácie. V súčasnosti sa stretávame s zložitou štruktúrovaným systémom, v ktorom sú výrazne určené dva podsystemy: obranný a krízového riadenia.

Okrem nich funguje celá rada operatívnych podsystemov, ale nízka úroveň ich vzájomného prepojenia a nejasné rozdelenie kompetencií medzi rôznymi inštitúciami zapojenými do bezpečnostných záležitostí spôsobujú, že si svoje funkcie tak úplne neplní.

Podoba uvedeného systému zostáva otvorenou otázkou, ale aj tak dnes existuje naliehavá potreba začatia koncepčných prác na vypracovaní jednotného a integrovaného systému, ktorý by zodpovedal požiadavkám súčasnej doby.

Pri budovaní základov a štruktúry systému národnej bezpečnosti je potrebné podrobne analyzovať všetky podmienky vonkajšej aj vnútornej bezpečnosti štátu, začínajúc od podmienok geostrategických a geopolitických až po geografické, ekonomické a sociálne, keďže by mali zodpovedať otázku ktoré podmienky sú prioritné.

³³ Podľa Ústavy PR, čl. 141, ods. 1: „V záležitostiach zvláštného významu prezident Poľskej republiky môže zvolať Kabinetnú radu. Kabinetnú radu tvorí vláda pod vedením prezidenta Poľskej republiky.“

³⁴ Širšie: *Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego RP 2011-2022*, vyd. cit., s. 52-56.

³⁵ Mikolaj, J., Hofreiter, L., Mach, V., Mihók, J., Selinger, P., *Terminológia bezpečnostného manažmentu. Výkladový slovník*, Košice 2004, vyd. Multiprint, s. 18.

LITERATÚRA

- [1] ASH T.G., *The Puzzle of Central Europe*, The New York Review of Books, March 18, 1999.
- [2] DWORZECKI J., *Systém krízového riadenia v Poľsku*, Bratislava 2012.
- [3] DWORZECKI, J., *Hodnotiaca analýza poľského systému krízového riadenia*, „Policajná teória a prax”, Akadémia Policajného zboru v Bratislave 2013.
- [4] DWORZECKI, J., *Preventívne opatrenia proti krízovým situáciám na národnej a medzinárodnej úrovni. Náčrt problematiky* [w:] *Riadenie bezpečnosti zložitých systémov 2013*, (Red.) M. MARTINSKÁ, A. SIPKO, vyd. Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš 2013.
- [5] HOFREITER, L., *Teória a riešenie konfliktov*, Liptovský Mikuláš 2008, vyd. AOS.
- [6] JAKUBCZAK R., MARCZAK J., GAŚIOREK K., JAKUBCZAK W., *Podstawy bezpieczeństwa narodowego Polski w erze globalizacji*, Warszawa 2008.
- [7] KITLER W., *Obrona narodowa III RP. Pojęcie. Organizacja. System*, „Zeszyty Naukowe AON”, Warszawa 2002.
- [8] KITLER W., *Bezpieczeństwo Narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, Warszawa 2011.
- [9] KOČAN, Š., SELINGER, P., *Bezpečnostné služby v Slovenskej Republike*, Bratislava 2013.
- [10] KORZENIOWSKI, L.F., *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*, Kraków 2008.
- [11] KORZENIOWSKI, L.F., *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, Warszawa 2012.
- [12] KOZDROWSKI S., URBANEK A. (red.), *Refleksje nad bezpieczeństwem*, Kraków-Słupsk 2011.
- [13] KOZIEJ S., *Między piekłem a rajem. Szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku*, Toruń 2006.
- [14] KUŹNIAR R. (red.), *Między polityką a strategią*, Warszawa 1994.
- [15] LACH Z., ŁASZCZUK A., *Geografia bezpieczeństwa*, Warszawa 2004.
- [16] LACH Z., SKRZYP J., *Geopolityka i geostrategia*, Warszawa 2007.
- [17] LIDWA W., KRZESZOWSKI W., WIĘCEK W., *Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych*, Warszawa 2010.
- [18] MIKOŁAJ, J., HOFREITER, L., MACH, V., MIHÓK, J., SELINGER, P., *Terminologia bezpečnostného manažmentu. Výkladový slovník*, Košice 2004.
- [19] NOWAK E., *Zarządzanie kryzysowe w sytuacji zagrożeń niemilitarnych*, Warszawa 2007.
- [20] NOWAK E., NOWAK M., *Zarys teorii bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2011.
- [21] RUTKOWSKI, C., *Bezpieczeństwo i obronność: strategie – koncepcje – doktryny*, Warszawa 1995.
- [22] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wyd. AON, Warszawa 1996.
- [23] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP*, Warszawa 2007.
- [24] *Strategia Obronności Rzeczypospolitej Polskiej. Strategia sektorowa do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, MON, Warszawa 2009.
- [25] *Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego RP 2011-2022*, projekt z dnia 20 czerwca 2011r., Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 2011.
- [26] STANKIEWICZ, W., *Bezpieczeństwo narodowe a walki niezbrotne. Studium*, Warszawa 1991.
- [27] TIERSKY R., *Europe today*, Rowman & Littlefield, 2004.
- [28] URBANEK, A., *Bezpieczeństwo narodowe – podstawowe kategorie terminologiczne i ich klasyfikacja*, [w:] *Wybrane problemy bezpieczeństwa. Teoria, strategia, system*, (Red.) URBANEK A., Słupsk 2012.
- [29] URBANEK, A., *Sily Zbrojne w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego w kontekście pozimnowojennego paradygmatu bezpieczeństwa*, [w:] *Refleksje nad bezpieczeństwem*, (Red.) KOZDROWSKI, S., URBANEK A., Kraków-Słupsk 2011.
- [30] URBANEK, A., *Koncepcja human security a kształtowanie bezpieczeństwa społeczności lokalnych*, [w:] *Zarządzanie kryzysowe. Podstawowe problemy*, (Red.) KĘDZIERSKA, G., PEŁOŃSKI A., Białystok 2012.
- [31] WIŚNIEWSKI B., FEHLER W. (red.), *Edukacja Obronna społeczeństwa*, Białystok 2006.
- [32] ZIĘBA R., *Leksykon pokoju*, Warszawa 1987.